

sinu Patris, ipse narravit¹. Videt enim Pater Filium ut Filium : Filius videt Patrem ut Patrem immensum. Humanam sapientiam invisibilem pronuntiat tua religiositas : ut puto sufficit Isaïæ dictum dicentis : « Numquid » modicum est vobis certamen præstare hominibus ? Et » quomodo Domino præstabitis certamen² ? » Certum est autem, quia non est modicum hominibus certamen præstare, cum quando quamvis sit ille quisque sapiens, habeat sapienterem qui eum videat. Deinde hujus enim sapientia non in opere ejus perspicitur ? non in discipulis probatur ? Non ergo invisibilis est humana sapientia, quæ comprehendi potest, quæ videtur, quæ et reprehenditur. De cætero autem decet et ordinis est, dignis te uti comparationibus ; quia de Deo loqueris, de illa immensitate ; cui et si comparatio detur, quantum fieri potest secundum excogitatum humanum, aut certe secundum auctoritatem divinarum Scripturarum, non per omnia comparatio ulla digna invenitur ad illum, qui est incomparabilis. »

10° « Ego Patrem solum secundum antelata testimonia, non cum altero et tertio dico quod unus est, sed quod solus unus est Deus. Si vero solus unus non est, pars est. Nec enim ex partibus compositum unum dico Deum : sed ille quod est, virtus est ingenita simplex : Filius ante omnia sæcula et ipse virtus est genitus³. De hac sane virtute Filii beatus Apostolus dicebat : « Congregatis vobis et meo spiritu cum virtute Domini Jesu⁴. » Dico enim et profiteor quod nos sancta docent Evangelia. Et quia Spiritus sanctus et ipse sit virtus in sua proprietate : de quo Dominus testimonium perhibet, dicendo : « Vos autem sedete (ad suos Discipulos) in civitate Jerusalem, quoadusque induamini virtute ab alto⁵. »

¹ Joan. 1, 18. — ² Isaï. vii, 13. — ³ Alias genita. — ⁴ 1 Cor. v, 4. — ⁵ Luc. xxiv, 49.

11° « Si ob hoc invisibilis Filius a te pronuntiatur, eo quod oculis humanis contemplari non possit : cur non et cœlestes Virtutes pariter invisibiles pronuntias, quando nec ipsæ obtutibus humanis videri possint ? Ego quidem testimonium protuli sine aliqua interpretatione verborum meorum, dicens : « Beatus et solus potens, Rex regum, » et Dominus dominantium¹. » Si Scripturam recitavi, reprehendi non debui : sin vero perscrutaris sensum Scripturæ, reddo rationem. »

12° « Ait enim Apostolus : « Beatus et solus potens, » Rex regum. » Solum dicit potentem Patrem, non quia Filius non sit potens. Audi igitur testimonium de Filio, ipsum Spiritum sanctum clamantem et dicentem : « Tolle » lite portas, principes vestri, et elevamini, portæ æternales, et introibit Rex gloriæ. » Et sequitur : « Quis est » iste Rex gloriæ ? » Et responsum intellige : « Dominus » fortis et potens². » Quomodo non potens, cujus potentiam omnis prædicat creatura ? »

13° « Quomodo non sapiens, de quo Spiritus sanctus collaudans ejus sapientiam clamat et dicit : « Quam magnificata sunt opera tua, Domine ? Omnia in sapientia » fecisti³. » Nam cum omnia per Christum sint facta, sine dubio illum Spiritus sanctus laudans dicebat : « Omnia » in sapientia fecisti. » Et cum ita habeatur, requirendum est ergo quomodo beatus Paulus dicit : « Beatus et solus » potens⁴ ? » Ut puto, ideo solum potentem dicit, quia solus est incomparabilis in sua potentia. De cujus incomparabilitate Propheta admirans dicebat : « Deus, » quis similis erit tibi⁵ ? » Vis nosse quod solus est potens ? Intuere Filium, admirans potentiam Filii. In ipso enim adverte, quia solus est potens, qui tam potentem

¹ 1 Tim. vi, 15. — ² Psal. xxxiii, 7, 8. — ³ Id. cxxx, 24. — ⁴ 1 Tim. vi, 15. — ⁵ Psal. lxxxiii, 2.

genuit. Pater enim in illa immensa potentia potentem Creatorem genuit. Filius in sua illa a Patre accepta potentia, ut ipse ait : « Omnia mihi tradita sunt a Patre » meo¹, » non creatorem creavit, sed creaturam constituit. Istam enim potentiam admirans Dei Patris, dicebat Paulus : « Beatus et solus potens. » Nam si et homo potens et verus, secundum quod de Job legimus : « Erat » homo ille verus et justus Dei cultor² : » adhuc et regionem illius describens dicit, quod esset potens et magnus inter omnes ex parte Orientis : quomodo ergo solus potens Pater ? Sed solum dicit ob hoc, quia nullus ei comparatur, quia solus est tantæ magnitudinis, tantæ potestatis, tantæ potentiæ. Pari modo et sapientem solum Patrem prædicat beatus Paulus apostolus dicens sic : « Soli sapienti Deo³. » Sed requirenda est ratio, quemadmodum solus sapiens : non quod Christus non sit sapiens. Jam protulisti Christum Dei virtutem et Dei sapientiam⁴ : dedimus et nos testimonia, quod omnia in sapientia condidit⁵. Sed vere solus sapiens Pater. Credimus Scripturis, et veneramur ipsas Scripturas divinas : et neque apicem unum præterire optamus, timentes periculum quod in ipsis divinis Scripturis est positum : « Væ » detrahentibus aut addentibus⁶. » Vis scire quanta est sapientia Patris⁷. Intuere Filium, et videbis sapientiam Patris. Et ea de causa ipse Christus dicebat : « Qui me » vidit, vidit et Patrem⁸ : » hoc est, in me ejus videt sapientiam, ejus laudat virtutem ; illum glorificat, qui me tantum ac talem genuit ante omnia sæcula, unus unum, solus solum. Non quærens materiam unde faceret, non in auxilio aliquem accipiens, sed ut novit ipse sua virtute et

¹ Matth. xi, 27. — ² Job. i, 1. — ³ Rom. xvi, 27. — ⁴ I Cor. i, 24. —
⁵ Psal. cccii, 24. — ⁶ Deut. iv, 2, et cap. xii, 32. — ⁷ Prov. xxx, 6. —
⁸ Joan. xiv, 9.

sapientia genuit Filium. Non, ut calumniam facientes dicitis, quoniam sicuti alia creatura ex nihilo facta est, ita et profitemur quod ex nihilo quasi unus de creaturis sit factus. Quod quidem audi auctoritatem synodicæ lectionis, quia in Arimino patres nostri inter cætera et hoc dixerunt : Si quis ex nihilo Filium dicit, et non ex Deo Patre, anathema sit. Si vis, sane testimonia profero. Ait enim sic beatus apostolus Joannes : « Qui diligit genitorem, » diligit et eum qui ex eo natus est¹. »

14° « Miror namque, charissime. Cum enim et Spiritum sanctum de substantia Patris esse dicatis, si Filius ex substantia Dei Patris est, de substantia Patris et Spiritus sanctus, cur unus filius est, et alius non est filius ? Quid vobis deliquit, cum ex eadem sit substantia, cum æqualis sit Filio, ut dicitis ; quare enim non et ipse hæres omnium constitutus ; quare non et ipse filius ? quare non et ipse eo vocabulo vocatur quo et Christus : « Primo » genitus omnis creaturæ² ? » Aut si æqualis, jam non unus unigenitus, habens et alterum secum genitum, et præterea ex eadem substantia Patris, unde et Filium dicitis esse. Quod quidem et doloris est audire. Non enim ad animæ ingenuitatem comparatis illam tantam magnificentiam, sed ad fragilitatem corporis. De corpore utique nascitur caro corporalis filius : non tamen anima de anima nascitur. Si ergo nostra anima incorruptibiliter generat et impassibiliter, nullam sentiens diminutionem, non iniquationem aliquam ; sed legitime secundum jura divina generat filium, sapientia consensum accommodans corpori ipsa integra manet : quanto magis omnipotens Deus ? jam et paulo ante dixi, ad quem omnis comparatio humana sileat, tamen ut valemus dicere conamur, quanto magis Deus Pater incorruptibilis incorruptibili-

¹ I Joan. v, 1. — ² Coloss. i, 15.

ter genuit Filium? Genuit autem : cautionem meam tenē, utique habens testimonia sanctarum Scripturarum : « Generationem ejus quis enarrabit¹? » Genuit ut voluit, ut potens, nihil subtrahens, nulla invidia intercipientem potentem genuit. Dixi, religiosi non decet calumniam facere : ego Verbum Dei, Verbum Dei profiteor, non mortale, non corruptibile. Si quidem corpus quod suscepit pro salute nostra, clamat de illo Scriptura : « Re- » quiescet caro mea in spe ; hoc est, resurrectionis spe : » quoniam non derelinques animam meam in inferno, » neque dabis sanctum tuum videre corruptionem². » Si enim illud quod sanctum vocatum est Filius Dei, corruptionem non vidit, quia tertio utique die resurrexit a mortuis, quanto magis divinitas, quæ suscepit corpus, incorruptibilis manet? Cur dicis quod non intelligis? Si non tibi ad omnia responsum dederō, merito sine intellectu esse judicabor : si quo minus tamen non est religionis injuriis appetere. Ego enim non solum Filii Dei sapientiam immortalem esse assero, sed etiam comprobabo, quod et sanctorum Dei sapientia immortalis sit. Nam si et ipsi, hoc est, eorum corpora ad immortalitatem revocantur ; quanto magis eorum viva illa sapientia, quæ usque ad consummationem sæculi in omnibus credentibus floret, utique immortalis manet. Licet in prolixitate sermonis prætermiserim de immortalitate omnipotentis Dei, de eo quod dixit beatus apostolus Paulus, qui solus habet immortalitatem³ : attamen replicabo textum ; subsequar autem et interpretationem Deo favente et donante gratiam. Sic enim solus immortalitatem habere describitur, sicut et solus potens, sicuti et solus sapiens. Quis autem spiritualium hominum ignorat, quia anima humana immortalis est? Præterea cum Salvatoris sit sententia,

¹ Isai. LIII, 8. — ² Psal. xv, 9. — ³ 1 Tim. vi, 16.

dicentis : « Nolite timere eos qui occidunt corpus, animam autem non possunt occidere, ut immortalem¹. » Cum ergo anima sit immortalis, multo magis omnes celestes Virtutes immortales esse conspiciamus. Nam cum dicat Salvator : « Qui verbum meum custodit, mortem » non videbit in æternum². » Et si qui verbum Christi custodit, mortem non videbit in æternum : quanto magis ille secundum divinitatis suæ potentiam immortalis est, cujus tantam vim habet verbum? In eo autem quod dicit : Qui solus habet immortalitatem : jam reddidimus rationem. Habet quidem Filius immortalitatem, sed accipiens a Patre. Habent et omnes Virtutes celestes immortalitatem, sed accipientes per Filium, quia omnia per illum sunt. Pater autem vere solus habet immortalitatem, qui ipsam immortalitatem aliunde non est consecutus, qui genitorem non habet, qui originem non habet. Filius autem, ut ipse prosecutus es, quod ex Patre sit genitus. Sæpius æqualem Filium asseris Patri : cum ipse unigenitus Deus semper et in omnibus auctorem suum prædicet Patrem, a quo, ut paulo ante dixi, et vitam se consecutum hoc modo professus est, dicens : « Sicut » Pater habet vitam in semetipso, sic dedit et Filio vitam » habere in semetipso³. » Intuere igitur, quoniam et immortalitatem et incorruptibilitatem et inaccessibilitatem utique a Patre cum vita accepit. Pater autem habet in se vitam, non ab aliquo accipiens : et ideo vere beatus et solus potens⁴. Quis semetipsum exinanivit⁵, Pater aut Filius? Quis cui per obedientiam festinavit placere, quam qui dicebat : « Ego quæ placita sunt ei facio semper⁶? » Quis est iste qui ad monumentum Lazari veniens dicebat : « Pater, gratias ago tibi, quoniam audisti me,

¹ Matth. x, 28. — ² Joan. viii, 51. — ³ Id. v, 16. — ⁴ 1 Tim. vi, 15. — ⁵ Philip. ii, 7. — ⁶ Joan. viii, 29.

» et ego sciebam quia semper me audis, sed propter eos
 » qui circumstant, dixi, ut credant, quia tu me misisti¹. »
 Quis utique iste est, qui cum cæci nati oculos figuraret,
 » dicentibus Discipulis : « Quis peccavit, hic aut parentes
 » ejus, ut cæcus nasceretur? respondit : Neque hic pec-
 » cavit, neque parentes ejus, sed ut manifestentur opera
 » Dei in illo : me oportet operari opera ejus qui me mi-
 » sit². » Iste est utique Filius charissimus Patri, qui et
 accipiens panes, non prius fregit, sed prius in cœlum
 respexit, et gratias egit suo genitori, et sic fregit et dis-
 tribuit³. Sic utique et in ipsa passione, imo magis proxi-
 mus passioni, ut refert Evangelista : « Etenim Dominus
 » Jesus in ea nocte qua tradebatur, accepit panem, et
 » gratias agens fregit⁴. » Hic est Filius, ut jam non ob-
 tundam eloquentia sermonis vel copia testimoniorum
 proferens plurima, sed per compendium finiam, qui us-
 que ad passeris mortem sine permissione Patris nihil fieri,
 hoc modo prædicavit, dicens : « Nonne duo passeris
 » asse veneunt, et unus ex illis non cadet in terram sine
 » voluntate Patris⁵? » Hic sane et de sua potestate, quam
 accepit a Patre, dicebat : « Potestatem habeo ponendi
 » animam meam, et potestatem habeo iterum sumendi
 » eam. Hoc enim præceptum accepi a Patre meo⁶. » Si
 ita referunt Evangelia, teneatur quod legimus : si quo-
 minus aliud aliquid forte, aut ut obliviosus minus dixi,
 reprehendar. Nec enim talis sum, ut emendationem non
 accipiam. Præterea cum episcopum præcipiat beatus
 apostolus Paulus docibilem esse⁷; ille est autem docibilis,
 qui quotidie et discit et proficit docendo meliora : non
 respuimus, si quid melius dictum fuerit; ad omnia su-
 mus parati, quamvis injuriis afficiamur. Verumtamen ut

¹ Joan. xi, 41. — ² Id. ix, 2. — ³ Matth. xxvi, 26. — ⁴ 1 Cor. xi, 13.
 — ⁵ Matth. x, 29. — ⁶ Joan. x, 18. — ⁷ 1 Tim. iii, 2.

non obstrepatur veritati, non nostram querimus inju-
 riam, sed Dei gloriam prædicamus. »

15° « Certum est quod ait Apostolus : « Qui cum in
 » forma Dei esset¹. » Quis enim negat Filium esse in forma
 Dei? Quod enim sit Deus, quod sit Dominus, quod sit
 Rex, jam puto latius exposuimus. Et quia non rapinam
 arbitratus est esse se æqualem Deo, hoc nos beatus apos-
 tolus Paulus instruit, quod ille non rapuit, nec nos di-
 cimus; sed quia exinanivit semetipsum, factus obediens
 Patri usque ad mortem, mortem autem crucis, totis
 viribus prædicamus. Nos dicti sumus filii gratia, non
 natura hoc nati : ideo unigenitus est Filius, quia quod
 est secundum divinitatis suæ naturam, hoc est natus Fi-
 lius. Cui forte si ipse fratrem applicas, quia Spiritum
 sanctum parem atque æqualem asseris Filio; æque et de
 substantia Patris cum esse profiteris : si ita est, ergo jam
 non est unigenitus Filius, cum et alter sit ex eadem sub-
 stantia. Nos in Patrem Deum innatum, naturam non ac-
 cepimus : credimus quod ait Christus, « Spiritus est
 » Deus². » Filius natus est, ut diximus : nos et verum Filium
 profitemur, et similem Patri non denegamus : præterea
 de divinis Scripturis instructi. Nam quia diversas accu-
 samur dicere naturas, hoc scito, quod nos dicimus,
 quod Pater Spiritus Spiritum genuit ante omnia sæcula,
 Deus Deum genuit : et cætera quæ jam superius dicta
 sunt. Verus innatus Pater verum genuit Filium. Sed cum
 dicit Dominus in Evangelio : « Ut cognoscant te solum
 » Deum verum, et quem misisti Jesum Christum³ : » sic
 solum verum dicit Patrem, quomodo et solum bonum,
 et solum potentem, quomodo et solum sapientem. Ut
 puto nec ipse diabolus ausus est dicere, quod Pater non
 perfectum genuit ante omnia Filium. Non enim profi-

¹ Philip. ii, 6. — ² Joan. iv, 24. — ³ Id. xvii, 3.

cientem genuit. Homo enim, cujus et accepisti comparationem, si poterat perfectum mox generare filium, non parvulum generaret, qui coagmentatis annis tandem aliquando compleat sui genitoris voluntatem. Pater autem qui vere beatus est et solus potens¹, talem genuit Filium qualis et nunc est, qualis et permanet sine fine, non proficientem, sed perfectum; quique et perfectionem a suo genitore accepit, a quo et vitam consecutus est. Salvatoris est sententia: « In ore duum aut trium testium » constabit omne verbum². » Protulisti Apostolicum testimonium: « Qui cum in forma Dei esset, non rapinam » arbitratus est³: » quod tuo arbitrio interpretatus es: æque et nos, ut sensimus, respondimus. In auditorum sane erit arbitrio, quid eligant alterum de duobus: aut certe secundum sequentiam lectionis Filium obedientem Patri approbent, qui se exinanivit, formam accipiens servi, cui et Pater donavit, ut diximus, nomen quod est super omne nomen⁴: an tuam quisque intelligat interpretationem. »

16° « Ascendo ad Deum meum et ad Deum vestrum, Dominum propter formam servi dixisse, quam suscepit, asseris⁵, ut puto, ut dicis: si ipse humilians se in corpore dum esset humano, quamvis devicta morte triumphato diabolo post resurrectionem suam, isto utitur sermone, dicens: « Ascendo ad Patrem meum et ad Patrem » vestrum: » ubi jam humilitas carnis necessaria non erat, ut dicis, propter Judæos: sed integra regula fidei tradebatur. Sicuti et in alio loco post resurrectionem suam, assumptis Discipulis suis in montem Oliveti, dicebat: « Data est mihi omnis potestas in cælo et in terra: euntes » docete omnes gentes, baptizantes eos in nomine Patris

¹ 1 Tim. vi, 15. — ² Matth. xviii, 16. — ³ Philip. ii, 6. — ⁴ Id. ii, 7. — ⁵ Joan. xx, 17.

» et Filii et Spiritus sancti, docentes eos servare omnia » quæcumque mandavi vobis¹. » Et si Filius humilitatis gratia et non veritatis hoc dixit, cur ausus fuit Apostolus eadem repetere et dicere: « Ut Deus Domini nostri » Jesu Christi Pater gloriæ²? » Aut certe, Deus et Pater Domini nostri Jesu Christi scit, qui est benedictus in sæcula³? Nec non: « Ut unanimes in uno ore honorificetis Deum et Patrem Domini nostri Jesu Christi⁴? » Adhuc autem aggregat et dicit: « Benedictus Deus et » Pater Domini nostri Jesu Christi⁵. » Cur sane et ante incarnationem Christi etiam Spiritus sanctus ad Filium dicebat: « Propterea unxit te Deus Deus tuus⁶? » Quam unctionem, quamvis argumentari volueris, probare non poteris in corpore factam: siquidem baptizatum legimus, unctum autem non legimus in corpore⁷. Sed ex ipsa lectione, cum dicat: « Propterea oleo lætitiæ unxit te præ » consortibus tuis Deus Deus tuus: » utique ostenditur quoniam lætitiæ oleum pro vocabulo olei illam lætitiæ designat, de qua dicebat per Salomonem: « Ego eram » ad quem adgaudebat quotidie, lætabar autem ante faciem ejus in omni tempore, cum lætaretur orbe perfecto, et lætaretur in filiis hominum⁸. » In eo autem quod dicit: Ego eram ad quem adgaudebat quotidie: utique legitur in libro Geneseos, quoniam ad omnia opera Filii Pater, sicut legimus: « Et vidit Deus, et ecce omnia bona valde⁹; » laudans Filii sui opus, gaudebat et lætabatur in Filio: æque et Filius perfecta voluntate Patris lætabatur in conspectu sui Genitoris. « Omnis Scriptura divinitus inspirata utilis est ad docendum¹⁰. » Ob quam rem non transibit tota unum vel unus apex¹¹. Do-

¹ Matth. xxviii, 18, 19. — ² Ephes. i, 17. — ³ 2 Cor. xi, 31. — ⁴ Rom. xv, 6. — ⁵ 2 Cor. i, 3. — ⁶ Psal. xlv, 8. — ⁷ Matth. iii, 16. — ⁸ Prov. viii, 30. — ⁹ Gen. i, 31. — ¹⁰ 2 Tim. iii, 16. — ¹¹ Matth. v, 18.

minus dixit : « Coelum et terra transibunt, verba autem » mea non præteribunt⁴. »

17° « Constat quod in principio erat Filius, et apud Patrem erat, et Deus erat : et hic erat in principio apud Deum, ut primogenitus omnis creaturæ² : et omnia per ipsum facta sunt, et sine ipso factum est nihil : quod in Spiritus sancti persona suscipi non potest. Nec enim talia inuenies referri ex divinis Scripturis, ut eum æqualem asseras Filio. Siquidem et Filius in principio erat : Pater vero ante principium et sine principio est, ut ingenuus et innatus. Erat autem in principio ut primogenitus omnis creaturæ³. Ante omnem creaturam erat, antequam quidquid esset, et apud Deum erat, et Deus erat, et hic erat in principio apud Deum. »

18°. « Quid si audieris Patrem dicentem : « Tecum » principium in die virtutis tuæ, in splendoribus sanctorum ex utero ante luciferum genui te⁴? » Ex ventre matris, quod nec Judæi diffidunt, natum profiteris secundum carnem. Et cur ista testimonia in medium non proferantur, quæ illam nativitatem demonstrant in principio, sicut et præcedens nos instruit testimonium? Si propter corpus in quo exinanivit semetipsum⁵, qui cum dives esset, propter nos pauper factus est, ut ait Apostolus, debitorem se sentit suo Genitori⁶ : multo magis qui illum tantum ac talem genuit, ei debitam venerationem et debitum obsequium, ut charissimus Filius necesse est ut semper offerat suo Genitori. Optime prosecutus es dicens, quoniam et parentibus propter formam servi esset subjectus⁷. Si enim parentibus subjectus invenitur quos ipse creavit, quia omnia per ipsum sunt facta : nec enim post tempora, sed ante tempora novimus Filium genitum

¹ Matth. xxiv, 35. — ² Joan. i, 1. — ³ Coloss. i, 15. — ⁴ Psal. cix, 3. — ⁵ Philip. ii, 7. — ⁶ 2 Cor. viii, 9. — ⁷ Luc. ii, 51.

a Patre : si parentibus subditus, ut divinarum Scripturarum auctoritas luce clarius prædicat : quanto magis utique illi suo Genitori est subditus, qui tantum ac talem genuit, secundum quod ait apostolus Paulus : « Cum omnia fuerint Filio subjecta, tunc et ipse Filius subjectus » erit illi qui sibi subjecit omnia¹. » Hoc vis ut et a nobis dicatur, quod corpori, imo magis dispensationi, quam pro nostra salute suscepit, omnia subjecta profiteamur : revera et corpus Patri subjectum, non Filium ipsum unigenitum Deum. Nos enim scimus et credimus quod Pater judicat neminem, sed omne iudicium dedit Filio², ut omnes honorificent Filium, sicut honorificant et Patrem. Hoc enim profiteamur, quia et in resurrectione, cum omnia fuerint Filio subjecta, cum omnes eum honorant et venerantur, et adorant, nec tunc sane Filius extollit se : sed etiam cum omnibus sibi subjectis subditus Patri hoc modo invenitur, ut dicat : « Venite, benedicti Patris mei, » possidete regnum paratum vobis ab origine mundi³. »

19° « Jam dictum est, quod et ipse pro tuo arbitrio secundum sensum tuum visus es alienare. Stat tamen Apostolicum dictum, quia sicut oportet orare nescimus, sed ipse Spiritus postulat pro nobis gemitibus inenarrabilibus⁴. Et quia argumento visus es obstrepere dicens : Ergo tam miserabilis est Spiritus sanctus, ut gemat? Nos enim non miserabilem Spiritum sanctum dicimus, siquidem ex ipsa lectione gloria Spiritus sancti ostenditur, quia non pro se gemit : sed audi lectionem, quia pro sanctis. Siquidem nec Filius pro se, sed pro nobis utique postulat et interpellat, sicut jam protuli in præcedenti. « Qui in » modico fidelis est, et in majori fidelis invenitur⁵. »

20° Nec enim aliter asseri potest, quod Pater et Filius

¹ 1 Cor. xv, 28. — ² Joan. v, 22. — ³ Matth. xxv, 34. — ⁴ Rom. viii, 26. — ⁵ Luc. xvi, 10.

unum sint, nisi hoc sane modo quo tu ipse et nos probare possumus his ipsis exemplis quibus usus es. Nam si, ut dicis, et Apostolus confirmat: « Qui adjungit se Domino, » unus spiritus est¹, » est utique unus spiritus in consensu implens voluntatem Dei, secundum Salvatoris magisterium: qui etiam hoc modo nos orare docuit, ut inter cætera precum nostrarum et hoc dicamus: « Fiat » voluntas tua sicut in cælo et in terra². » Terra utique nos sumus. Sicut ergo in cœlestibus Dei fit voluntas, ut et in nobis hoc modo compleatur, qui hoc oramus, et hoc factis adimpleamus; ut unus spiritus efficiamur cum Deo, quando hoc volumus quod Deus vult. Nam et ipse Filius passioni proximus, hoc ad suum Genitorem utique clamabat dicens: « Abba; Pater, transeat a me calix iste, » verumtamen non sicut ego volo, sed sicut tu vis³. » Dicendo autem: « Non sicut ego volo, sed sicut tu vis; » ostendit vere suam voluntatem subjectam suo Genitori, propter cujus voluntatem faciendam de cœlo descendit, ut ait: « Descendi de cœlo, non ut faciam voluntatem » meam, sed voluntatem ejus qui misit me⁴. » Consonans ergo et conveniens est Filii voluntas ad voluntatem Patris. In quantum major est Filius ut Deus ab omni creatura, in tantum magis consonans voluntati Patris invenitur, et magis adhæret suo Genitori. Dico enim, adhæret suo genitori ut charissimus filius, in amore, et dilectione, et unanimitate, et consensu, et convenientia. Omnia quæ proferuntur a sanctis Scripturis, plena veneratione suscipere debemus. Nec enim in nostrum magisterium devenit divina Scriptura, ut a nobis emendationem accipiat. Atque utinam et digni inveniamur Scripturarum discipuli approbari. »

¹ 1 Cor. vi, 17. — ² Matth. vi, 10, et Luc. xi, 2. — ³ Marc. xvi, 36.
— ⁴ Joan. vi, 38.

21° « Suscipio quæ protulisti: « Nescitis quia templum » Dei estis, et Spiritus Dei habitat in vobis¹? » Nec enim Deus inhabitat in homine, quem non ante Spiritus sanctus sanctificaverit atque purgaverit. Denique et ad Mariam illam beatam virginem dicebatur: « Spiritus sanctus » superveniet in te²: » utique ad sanctificandum et ad purgandum. Deinde sequitur: « Et virtus Altissimi ob- » umbrabit tibi. » Altissimi autem virtus quod Christus sit, jam et ipse protulisti. Veritas non ex argumento colligitur, sed certis testimoniis comprobatur. Ob quam causam testimonia proferre debetis, quia Spiritus sanctus Deus est, quia Dominus est, quia rex est, quia Creator est, quia factor est, quia consedet Patri et Filio, quia adoratur, si non a cœlestibus, vel certe a terrestribus, ut dicam, forte enim ostensurus es, quia vel ab infernis adoratur. Hæc enim dicimus, non derogantes Spiritui sancto. Est enim Spiritus sanctus ut jam superius prosecuti sumus, sine quo nemo potest dicere Dominum Jesum³. Iste est Spiritus sanctus in quo clamamus: Abba, Pater⁴. Iste est Spiritus sanctus tantus ac talis, in quem etiam et Angeli prospicere concupiscunt⁵. Talis est, tam potens, ut ubique in omni creatura, sive in Oriente, sive in Occidente, quam etiam in Septentrione et Meridiano, quisquis cum adoratur, non possit dicere Dominum Jesum, nisi in Spiritu sancto. Talis est hujus natura, qui ubique præsens sit omnibus invocantibus Deum in veritate. Tantus ac talis est, ut ubi quisque fuerit baptizatus in eodem momento, et si in Oriente baptizetur, etsi in Occidente, et ubi et ubi, adsit Spiritus sanctus. Intuere quanta est potentia Spiritus sancti. Si enim quis derogat Spiritui sancto, derogat utique unigenito Deo per quem omnia facta sunt, et

¹ 1 Cor. xiii, 16. — ² Luc. i, 35. — ³ 1 Cor. xii, 3. — ⁴ Rom. viii, 15.
— ⁵ 1 Petr. i, 12. — ⁶ Psal. cxliv, 18.

sine quo factum est nihil¹ : sicut et qui non honorificat Filium, non honorificat Patrem qui eum misit¹. »

22° « Dicis quod non dixerit Salvator noster Christus : « Ut ipsiet nos unum², » sed, Ut ipsi sint unum in natura sua et substantia sua concordī æqualitate quodam modo uniti atque conflati : et Pater et Filius et Spiritus sanctus, unum propter individuam eandemque naturam. Recito lectionem, quam legentes possunt probare, quid Christus dixerit. Sic enim ait in Evangelio, Patrem suum orans pro Discipulis : « Pater, fac illos unum, sicut et » nos unum sumus : sicut ego in te et tu in me, ut et illi » in nobis unum sint : ut cognoscat hic mundus, quoniam » tu me misisti, et dilexisti illos sicut me dilexisti³. » Quod lego, credo ; dilectionis fecit mentionem, et non substantiæ. Certum est autem ipsum Salvatorem dixisse : « Qui » audit mandata mea et custodit ea, ille est qui diligit » me. Qui autem diligit me, diligetur a Patre meo, et ego » diligam illum, et veniemus, et mansionem apud eum » faciemus⁴. » Si enim tanta illa sublimitas atque majestas Patris, nec non etiam Filii, intra unam ædiculam mentis nostræ recipitur ; quanto magis utique Filius certum est et sine dubio quod erit in Patre ; ita tamen ut Filius, ut alius a Patre qui quidem, ut ipse exposuisti, unum sunt, Pater et Filius ; non tamen unus : unum ad concordiam pertinet, unus ad numerum singularitatis. Nam et Pauli beati testimonium protulisti, quod libenti animo suscepimus. Si quidem firmum genus est veritatis, quod ab ipsis etiam contradicentibus promitur. Recitasti enim Paulum dixisse : « Ego plantavi, Apollo rigavit, sed » Deus incrementum dedit. Itaque neque qui plantat » est aliquid, neque qui rigat, sed qui incrementum » dat Deus. Qui plantat autem et qui rigat unum sunt,

¹ Joan. 1, 3. — ² Id. v, 23. — ³ Id. xvii, 21. — ⁴ Ibid. — ⁵ Id. xiv, 21.

» unusquisque autem suam mercedem accipiet secundum » suum laborem¹. » Adverte igitur, quia licet unum sint concordia, attamen unusquisque suam mercedem accipiet secundum suum laborem. Intuere ergo et illud quod Dominus ait : « Ego et Pater unum sumus². » Quod certa fide a nobis creditur et suscipitur. Qui dicit, Ego : Filius est. Qui dicit, et Pater, alterum Patrem ostendit. Unum ait, non unus. Sæpius dictum est, quia unum ad concordiam pertinet. Quomodo non unum Pater et Filius, cum quando clamat Filius : « Ego quæ placita » sunt Patri facio semper³. » Tunc demum non esset unum cum Patre, si contraria Patri faceret aliquando. Sic autem et Apostoli unum sunt cum Patre et Filio, in eo quod in omnibus ad voluntatem Dei Patris respicientes, ad imitationem Filii subditi uni Deo Patri et ipsi inveniuntur. Et non tantum pro Apostolis legimus Salvatorem orasse, ut unum sint, sed etiam pro credituris per verbum illorum, dicens : « Non solum pro his rogo ; sed » et pro credituris per verbum illorum in me, ut omnes » unum sint : sicut tu, Pater, in me, et ego in te, ut et » illi in nobis unum sint : ut cognoscat hic mundus quia » tu me misisti, et dilexisti illos sicut me dilexisti⁴. » Dilectionis fecit, ut diximus, mentionem, et non divinitatis. Quis autem ignorat quod Paulus, Paulus est ; et Apollo, Apollo est : cum quando dicat ipse Paulus : « Plus omnibus illis laboravi, non ego autem, sed gratia » Dei mecum⁵ ? » Nam qui plus laborat plus consequitur. Verumtamen unum sunt, in consensu, in convenientia, in dilectione : quando id faciunt quod Deus vult. »

23° « Dicis quod unus est Deus. Astrue, si Pater et Filius et Spiritus sanctus unus est Deus, an solus Pater

¹ 1 Cor. iii, 6. — ² Joan. x, 30. — ³ Id. viii, 29. — ⁴ Id. xvii, 20. — ⁵ 1 Cor. xv, 10.